

Hoe krijgen medewerkers van de Dienst Terugkeer en Vertrek migranten zover dat ze niet in Nederland willen blijven?

Praat de migrant het land uit

Geen vreemdeling maakt de dure en gevaarlijke reis naar Nederland om met lege handen te worden teruggestuurd. Toch moeten jaarlijks duizenden asielzoekers worden uitgezet. Hoe gaat dat in z'n werk?

CHARLOTTE HUISMAN

Een medewerker van de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V) moet over een flinke dosis geduld beschikken. Een uitgeprocedeerde asielzoeker die niet terug wil naar het land van herkomst, zal er alles aan doen zijn verblijf in Nederland zo lang mogelijk te rekken. Hij kan bijvoorbeeld een valse naam opgeven, of een andere nationaliteit. 'Vergelijk het met een Belg in Thailand die zegt dat hij een Nederlander is. De Thai zullen het lastig vinden om de werkelijke nationaliteit te achterhalen', zegt Rhodia Maas, algemeen directeur van DT&V.

Dat de uitgeprocedeerde zand in machine gooit, is begrijpelijk. De 'vreemdeling', zoals DT&V hem noemt, had al zijn

hoop gevestigd op een beter bestaan in Nederland. Die lange, dure en vaak ook gevaarlijke reis naar Nederland heeft hij niet gemaakt om met lege handen terug te worden gestuurd. Soms heeft zijn familie geld bij elkaar gelegd voor de tocht en die wil graag wat terugzien. Het komt voor dat een aan lager wal geraakte illegaal een foto naar huis stuurt, waarop hij bijvoorbeeld poseert bij een op straat geparkeerde Mercedes.

Maar het Nederlandse asielbeleid heeft duidelijke regels. Wie een verblijfsvergunning krijgt, krijgt onderdak en geld voor levensonderhoud. Wiens asielverzoek wordt afgewezen, moet vertrekken.

'Veel mensen beseffen niet hoe moeilijk het is om vreemdelingen Nederland te laten verlaten', zegt Maas. Maar dan zet je ze toch gewoon uit?, is de toepasselijke titel van een boekje praktijkverhalen van DT&V. Deze dienst van het ministerie van Justitie is in 2007 opgericht. Zijn taak is ervoor te zorgen dat personen die niet in Nederland mogen zijn, ook echt vertrekken. Bij voorkeur vrijwillig. In het uiterste geval gedwongen, in samenwerking met de Koninklijke Marechaussee.

Zo snel mogelijk na de afwijzing van het eerste asielverzoek gaat een 'regievoerder' van DT&V in gesprek met de migrant: hoe denkt u over terugkeer? Deze regievoerder zal de afgewezen asielzoeker vanaf dat moment blijven begeleiden. Hij zal bijvoorbeeld controleren bij de ambassade van het opgegeven land of zijn cliënt daar echt vandaan komt. Indien nodig zal hij bureaucratische belemmeringen wegnemen, of de migrant in contact brengen met de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) om over vrijwillig vertrek te praten. Die kunnen hem helpen bij een nieuwe start in het land van herkomst, met bijvoorbeeld een eigen bedrijfje.

Toekomstbeeld

Het 'vertrekproces' loopt eigenlijk alleen soepel als zowel de migrant als het land van herkomst meewerkt. Zo niet, dan is het eerste gesprek vaak het begin van een lastige en langdurige geschiedenis. Daarom krijgen de medewerkers van DT&V nu speciale gesprekstechnieken aangeleerd, om meer vreemdelingen te motiveren terug te keren.

Het uitgangspunt van deze 'motiverende gespreksvoering' is dat motivatie beïnvloedbaar is, zelfs in de setting van DT&V, waarbij 'de vreemdeling' gedwongen is de gesprekken te voeren en de uitkomst al vaststaat: hij moet vertrekken.

De knop zal niet in één gesprek omgaan. De regievoerder vraagt bijvoorbeeld door naar wat iemand belangrijk vindt in het leven. Vanuit die eigen voorkeuren moet gaandeweg een positief toekomstbeeld ontstaan over het land van herkomst. En dat hij dan wél gaat meewerken aan zijn terugkeer.

Sommige landen als Iran, Irak, India en China werken niet mee aan het gedwongen uitzetten van hun burgers, omdat zij dat bijvoorbeeld ervaren als gezichtsverlies. Bij DT&V weten ze dat zonder deze stok achter de deur de migrant minder geneigd is mee te werken aan zijn vrijwillige vertrek. Als een migrant kan aantonen dat hij wil terugkeren maar dat dit echt niet lukt, bijvoorbeeld omdat zijn ambassade de juiste papieren niet verschaft, dan krijgt hij alsnog een verblijfsvergunning.

De migrant krijgt de tijd om zijn vrijwillige vertrek te regelen, ook als hij uit een land komt dat geen enkel probleem heeft met gedwongen terugkeer, zoals Armenië of Nigeria. Maar als hij zich niet actief inzet, kan DT&V op een gegeven moment besluiten hem gedwongen uit te zetten. Vaak duikt

de afgewezen asielzoeker al voor dat moment onder in de illegaliteit.

'Te gevaarlijk'

Veel uitgeprocedeerden zeggen: 'We willen niet terug, we lopen gevaar in het land van herkomst.' De actiegroep We Are Here vindt hun angst reëel. Hun woordvoerder Marjan Sax zegt dat zij alleen door een foute beslissing van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) geen verblijfsvergunning hebben gekregen. Want waarom zouden mensen anders soms tot wel tien jaar in ellendige omstandigheden in Nederland blijven, als terugkeer voor hen een reële optie zou zijn?

Een recent onderzoek naar 120 uitgeprocedeerden in Amsterdam geeft een ander beeld. Ongeveer 50 personen uit deze groep zouden op geen enkele manier willen meewerken aan terugkeer. Zij zouden 'meer bezig zijn met het uitdragen van hun protest tegen het asielbeleid, mede ingegeven door activistische vrijwilligers'.

Onzin, vindt Sax. Ook Vluchtelingenwerk heeft er begrip voor dat onder meer de Somaliërs in deze groep hun land nog te onveilig vinden. DT&V-directeur Maas ziet het onderzoek als een bevestiging. 'Mensen die jarenlang in de illegaliteit blijven hangen, komen terecht in een neerwaartse spiraal. Ze verspillen de krachtigste jaren van hun leven, ze bouwen niets op. Wij zeggen: pak de regie en ga terug. Maar ze krijgen dus gemengde signalen.'

Zo gek is het toch niet dat iemand niet terug wil naar een conflictgebied als Irak, Somalië of Afghanistan? Of naar een land waar diegene als lid van een minderheid wordt onderdrukt?

DT&V houdt zich daarmee niet bezig. De dienst baseert

zich op de eerdere beoordeling van de asielaanvraag door de IND en de rechter. 'Gevaar wordt ook vaak gebruikt als een argument om te blijven', zegt Maas. 'Neem Somalië. Dat staat bekend als een gevaarlijk land. Maar nu het wat beter gaat, zijn al 55 Somaliërs vrijwillig teruggekeerd uit Nederland.'

Maas heeft nooit gehoord dat er na uitzetting door DT&V iets ergs is gebeurd met een uitgezette persoon. Maar Nederland houdt dat ook niet bij.

De Internationale Organisatie voor Migratie in Nederland kijkt wel hoe het de terugkeerders vergaat die met een meegekregen geldbedrag in het land van herkomst een nieuw leven zijn begonnen. Een van hen heeft bijvoorbeeld nu een kippenfarm in Tanzania. Een paar teruggekeerde Irakezen hebben met hulp van het IOM een baan gevonden in hun vaderland.

'Mensen zonder verblijfsvergunning zijn vaak echt beter af buiten Nederland, hier is voor hen geen toekomst', zegt DT&V-directeur Maas. Zij hoopt dat met nieuwe methodieken meer uitgeprocedeerden kiezen voor vrijwillige terugkeer. 'Maar het percentage vreemdelingen dat blijft, gaat nooit nul worden.'

FACTOREN DIE BEPALEN OF MIGRANT WEL/NIET MEEWERKT AAN UITZETTING VEILIGHEID

Situatie in het land van herkomst - als het land nog onveilig is of als de migrant het als onveilig ervaart, gaat hij minder snel terug.

Het land van herkomst werkt niet mee aan gedwongen uitzetting - als de uitgeprocedeerde weet dat gedwongen uitzetten niet mogelijk is, is hij minder geneigd tot medewer-

king.

TOEKOMST

Het toekomstperspectief in het land van herkomst is ook een factor of een migrant meewerkt aan uitzetting.

EERGEVOEL

De mate van schaamte tegenover de familie in het land van herkomst.

FINANCIËN

Als de migrant bij terugkeer geld meekrijgt, is de kans groter dat hij meewerkt.

BINDING

Uitgeprocedeerden die hier op latere leeftijd zijn gekomen en meer binding hebben met het land van herkomst gaan gemakkelijker terug dan jongeren.

SCHOLING

Ouders die kinderen hebben die in Nederland op school zitten, gaan minder gemakkelijk terug.

GEZONDHEID

Illegalen die zich gezond voelen vertrekken gemakkelijker dan die met een slechte gezondheid.